

РОЛЬ І МІСЦЕ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ІННОВАЦІЙНІЙ ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ*

Лілія РЕБУХА

здобувачка Інституту експериментальних систем освіти,
викладач кафедри соціальної роботи
Тернопільського державного економічного університету
Copyright © 2006

Психологічна експертиза, котра системно проектується експертами-професіоналами як фахово досконала діяльність, розглядається як невід'ємна частина цілісного модульно-розвивального процесу; аналізуються особливості експертної системи у досвіді загальноосвітнього експерименту, що є програмою дослідження повноцінної освітньої інновації.

Освітній простір України сьогодні утворений школами із традиційною моделлю організації навчального процесу, головне завдання яких дати учням міцні знання, вміння і навички. Відтак середня школа має явно виражений науково-предметний зміст і репродуктивно-трансляційний характер. Значно ширшими можливостями наділена *інноваційна система модульно-розвивального навчання А.В. Фурмана*, що бере свій початок у сфері шкільної освіти як загальноосвітній психолого-педагогічний експеримент [9]. Центральну ланку наукового проекту школи майбутнього аналізованого типу становлять оргуправлінські, соціологічні, дидактичні і психологічні засоби [6]. З їхньою допомогою досягається повна міжсуб'єктна паритетність та безперервна розвивальна взаємодія між усіма учасниками навчального дійства. У своїй структурі освітня діяльність поєднує ігрову, учбову, дослідницьку, трудову, духовну та інші види і характеризується цілеспрямованістю, предметністю, змістовністю, оформленістю, засобовістю, результативністю. Вона являє собою особливу метадіяльність, котра поєднує наслідування і нормування, збагачення і творення соціально-культурного досвіду учня та вчителя у спроектованому соціально-культурно-психологічному просторі інноваційної системи освіти.

Природно, що важливою є об'єктивна оцінка спроектованої освітньої інновації [5]. Відтак повна інформація щодо передбачення можливих результатів та

* Дослідження здійснене в рамках індивідуальної теми "Принципи і параметри здійснення науково-методологічної експертизи інноваційних технологій і засобів" (Шифр: ІЕСО-5.2-П), затвердженої Тематичним планом науково-дослідної та інноваційно-методичної роботи ІЕСО та НДЦ "Економіка вищої освіти" на 2005–2009 роки

наслідків діяльності модульно-розвивальної системи надходить від експертів-професіоналів, котрі компетентно проводять психологічну експертизу і за її результатами визначають рівень впровадження освітньої системи у шкільну практику. У зв'язку з цим А.В. Фурман слушно підкреслює, що експертиза враховує не лише її теоретичний орієнтир, а саме науковий підхід до витлумачення освіти як найважливішого інституту духовного життя суспільства, а й передбачає утвердження, з одного боку, характеристик та ознак ментального світу юних співучасників, з іншого - гуманно-паритетних міжсуб'єктивних взаємин між наставниками та вихованцями.

Отож винятково важливо визначити інноваційну повноцінність обстоюваної освітньої системи, а саме новачісність програм та проєктів, що ґрунтуються на об'єктивності, комплексності, надійності із організованими навчальними, виховними, освітніми і самореалізаційними потоками, які поетапно розгортаються у цілісному модульно-розвивальному процесі безперервної полідіалогічної взаємодії вчителя і учнів [4; 2, с. 80-81]. При цьому системне проєктування психологічної експертизи як фахово досконалої діяльності передбачає проведення такого оцінкового аналізу, що: а) з'ясовує напрямки проведення експертизи відповідно до об'єкта і предмета дослідження; б) визначає можливість і цілісність новоствореної експериментальної системи, що ґрунтується на поетапному створенні її теорії, методології, технології та експериментальної практики; в) досліджує внутрішнє функціонування інновації та її основних характеристик, які полягають в активному оволодінні особистістю знаннями, умінями, нормами і цінностями; г) прогнозує перспективи перебігу навчального, виховного та освітнього процесів у контексті самореалізації особистості вчителя і учня.

У досвіді загальноосвітнього експерименту з модульно-розвивального навчання розроблена експертна система, котра є програмою дослідження повноцінної освітньої діяльності [8], в якій *психологічна експертиза* посідає чільне місце і спрямована на перевірку результативності авторських навчальних програм, педагогічних концепцій, дидактичних схем і моделей, управлінських технологій і програмово-методичних засобів (*див. рис*). Зокрема, здійснити оцінювання повноцінності розвитку функціонування освітнього закладу можна за створеною у 2000 році А.В. Фурманом анкетною-звіткою, що через систему різноаспектних критеріїв діагностує якісний стан освітньої інновації, враховуючи умови існування організації, соціальні аспекти конструювання співпраці учасників та їхні психологічні особливості у прогнозуванні розвивальної взаємодії. У розвитку теорії освітньої діяльності важливу роль відіграє також психологічна експертиза системно-інноваційної діяльності педагогічних колективів експериментальних шкіл модульно-розвивального типу, що за системою складових, критеріїв та показників, оцінює функціональне навантаження педагога-дослідника, а також виявляє новизну та ступінь усвідомлення ним нового у сфері освіти [8].

Водночас інноваційні освітні системи є унікальними щодо програмово-методичного забезпечення [1; 10]. Кожна експериментальна система прагне до

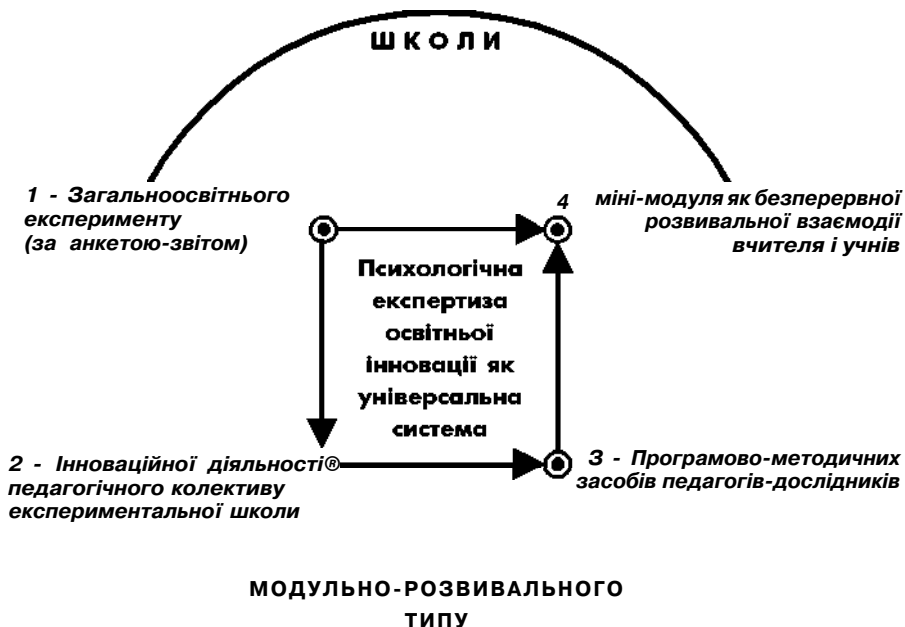

Рис.

Психологічна експертиза як невід’ємна складова модульно-розвивальної системи навчання

самобутності й оригінальності в інструментальному оснащенні, оскільки саме якість програмово-методичних засобів гарантує високу ефективність загально-освітньої підготовки та розвитку учнів, а не зміст, форми чи методи навчання самі собою. Програмово-методичні засоби і, щонайперше, граф-схеми та міні-підручники — це конкретний науковий продукт професійної творчості освітян, що об’єктивно оцінюється за допомогою психологічної експертизи.

Природно, що саме психологічна експертиза ефективності міні-модуля та міжособистісної взаємодії вчителя і учнів за процесуальними показниками визначає ефективність освітньої системи, оскільки передбачає та висвітлює глибоко-психологічні чинники, передумови та механізми функціонування цієї системи як полісуб’єктного культурного явища [3]. А її оцінювальні базові критерії ефективності модульно-розвивального процесу центруються довкола ментального досвіду наставника і наступника, де перший відповідає за морально-

психологічний клімат на модульному занятті, другий - за наповнення навчальних взаємин особистісно-реальним, психомистецьким змістом [1].

Отож констатуємо, що після запровадження в експериментальну шкільну практику модульно-розвивального навчання потрібно періодично проводити його психологічну експертизу, котра дає змогу вчителям-дослідникам за допомогою експертних висновків та рекомендацій одержати об'єктивне уявлення про новачійний світ розвитково зорієнтованого навчання. Тому психологічна експертиза з добіркою виражених методологічних вимог - невід'ємна складова освітньої інновації, причому з особливим місцем і роллю, яке вона займає у розвитку теорії освітньої діяльності.

1. Гуменюк О.Є. Модульно-розвивальне навчання: соціально-психологічний аспект. - К.: Школяр, 1998. - 112 с.

2. Комісаров В.О. Соціально-культурний простір експериментальної школи / За ред. А.В. Фурмана. - Тернопіль: Економічна думка, 2002. - 144 с.

3. Ребуха Л.З. Проблема експертного оцінювання модульно-розвивальних занять: 36. наук. пр. - Івано-Франківськ: Факел, 2000. - С. 55-57.

4. Ребуха Л.З. Методологічне обґрунтування психолого-педагогічної експертизи інноваційних систем освіти // Технологія інноваційного пошуку в системі вищої освіти: Збірка матеріалів до Другої регіональної науково-методичної конференції (31 січня 2003 року). - Тернопіль: Економічна думка, 2003. - С. 62-64.

5. Соціальна експертиза в Україні: методологія, методика, досвід впровадження / За ред. Ю.І. Саєнка. - К.: Ін-т соціології НАНУ, 2000. - 194 с.

6. Фурман А.В. Теорія освітньої діяльності як метасистема // Психологія і суспільство. - 2001.

— № 7. Фурман А.В. Соціально-педагогічна експертиза ефективності модульно-розвивальних занять у школі. - К.: Правда Ярославичів, 1999. - 56 с.

8. Фурман А. Система інноваційної освітньої діяльності модульно-розвивальної школи та її комплексна експертиза // Психологія і суспільство. - 2005. - №2. - С. 29-75.

9. Фурман А. Фундаментальний соціально-психологічний експеримент у школах України: анатомія пошуку // Освіта і управління. - 1997. - Т. 1, № 3 - С. 39-56.

10. Фурман А., Семенюк Т. Науково-методична експертиза граф-схем навчальних курсів загальноосвітньої школи // Освіта та управління. - 1998. - Т.2, №3 - С. 98-110.

Надійшла до редакції 21.11.2005